

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

УДК 801.8 + 811
ББК 81.2(4Укр)я5
Є27

Друк за ухвалою вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 7 від 26.12.2024 року)

Редакційна колегія:

Євтушина Т. О. – к.філол.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – технічний секретар;

Прокопенко Л. І. – к.пед.н., доц., завідувач кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – відповідальний редактор;

Босак Н. Ф. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін;

Горіна Ж. Д. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-
Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної
реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Є27 Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і перспективи розвитку: матеріали
Ювілейної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців (м. Одеса,
06-07 грудня 2024 р.) [Електронне видання]: зб. тез доп. / редкол. Т. О. Євтушина,
Л.І.Прокопенко, Ж.Д.Горіна, Н.Ф.Босак. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2024. 187 с.

У збірнику вміщено доповіді учасників Ювілейної Всеукраїнської науково-
практичної конференції молодих науковців «Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і
перспективи розвитку» (м. Одеса, 06-07 грудня 2024 р.). Матеріали збірника можуть бути
корисними для широкої філологічної аудиторії.

*За зміст тез, достовірність цитувань та оригінальність викладення матеріалу
відповідальність несуть автори*

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», 2024
© Автори статей, 2024

<i>Кириленко Анна</i> Інклюзивна освіта у ЗВО: сучасний стан і перспективи	51
<i>Климова Катерина</i> Прикладні аспекти вивчення стилістики на заняттях з ділової української мови (для нефілологічних спеціальностей ЗВО)	56
<i>Когуч Діана</i> Особливості функціонування метафори в медичній термінології	59
<i>Колотіліна Світлана</i> Творчі методи навчання фразеології на уроках української мови в ЗЗСО	64
<i>Крупеньова Тетяна</i> Онімний простір роману Дари Корній «Зворотний бік світів»: функційний аспект	68
<i>Крупеньова Тетяна, Поповкіна Катерина</i> Особливості формування культурної компетентності учнів на уроках української мови	74
<i>Крупеньова Тетяна, Якущенко Анна</i> Формування критичного мислення за допомогою інтерактивних методів навчання при вивченні дієслова	78
<i>Кучерява Оксана</i> Розвиток емоційного інтелекту під час викладання дисциплін мовно-літературної освітньої галузі	86
<i>Лифар Катерина, Попова Олена</i> Вправи та завдання для розвитку аудіювання на матеріалі шкільного підручника	89
<i>Любінець Анастасія</i> Росіянізми в медичній термінології: шляхи вирішення проблем	95
<i>Маценко Олеся</i> Роль розмовно-просторічної лексики в медичній мові: професійний підхід чи порушення мовних норм	99

тему, прагне досягти максимальних результатів. На наш погляд, порушена проблема може спонукати освітян до невпинного методичного пошуку.

Література

1. *Гримашевич Г. І.* Роль тексту в діалектологічних дослідженнях (на прикладі зразків поліського живого мовлення). *Волинь-Житомирщина: історико-філологічний збірник з регіональних проблем.* 2002. С. 150-152. 2. *Климова К. Я.* Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. для здобувачів вищої освіти та викладачів-словесників. Житомир : Поліський національний університет, 2020. 260 с. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/12818/1/Ukrmov_2020_260.pdf 3. *Католицький сайт CREDO.* URL: <https://credo.pro/2019/03/231969> 4. *Сайт Публічної електронної бібліотеки української художньої літератури.* URL: <http://ukrlit.org/>

Діана Козуч,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти 1 року навчання
Івано-Франківського національного медичного університету
Науковий керівник: к.філол.н., доц. Г. М. Юрчак

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕТАФОРИ В МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Анотація: *Статтю присвячено аналізу функціонування метафор у медичній термінології та їхній ролі у процесі формування нових медичних понять. Досліджено механізми утворення медичних термінів шляхом перенесення значень загальнонавчаних слів. Розглянуто метафору як потужний інструмент опису складних медичних реалій.*

Ключові слова: *метафора, медична термінологія, медичні терміни, лексико-семантичних класів, побутові метафори.*

Abstract: *The article is devoted to the analysis of the functioning of metaphors in medical terminology and their role in the process of forming new medical concepts. The mechanisms of the formation of medical terms by transferring the meanings of commonly used words are studied. We consider metaphor as a powerful tool for describing complex medical realities.*

Keywords: *metaphor, medical terminology, medical terms, lexical-semantic classes, household metaphors.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток медичної термінології є постійним процесом, який відображає етапи становлення медицини як науки. Одним із ключових механізмів формування галузевої медичної терміносистеми є використання метафор. Особливості функціонування метафори в медичній термінології проявляються у її здатності створювати нові поняття, що відображають глибинні процеси медицини. Метафори, завдяки перенесенню ознак з однієї галузі знання в іншу, стають потужним інструментом для опису складних медичних реалій. Вони дозволяють зробити абстрактні або невидимі явища більш доступними для розуміння, переносячи їх на рівень знайомих об'єктів і явищ. Пошук та аналіз

метафор у медичній термінології сприятиме кращому розумінню процесів, які відбуваються у цій сфері, а також дозволить з'ясувати, як ці процеси пов'язані з новими медичними відкриттями. Використання метафор вдосконалює професійну комунікацію медичних працівників, робить терміни більш доступними для розуміння [3, 115], сприяє покращанню розуміння пацієнтами складних медичних концепцій, допомагає зменшити тривожність пацієнтів, стимулює ефективніше спілкування в медичній команді тощо.

Аналіз наукових досліджень, у яких розглянуто порушену проблему. Науковці аналізують метафори у творах українських письменників, зокрема Г. Юрчак, досліджуючи метафоричність творів Ю. Косача, стверджує, що використання метафор у художньому тексті сприяє створенню психоемоційного напруження, метафоричність допомагає створити атмосферу, яка тримає читача в напрузі або викликає сильні емоційні переживання [6, 99].

В останніх дослідженнях науковці вивчають творення медичних метафор (Ю. Шевчук); працюють над вивченням метафоричних моделей та їх впливом на процеси комунікації між фахівцями й пацієнтам (О. Мартинюк); аналізують роль метафори в розвитку мови (Н. Карпова), вивчають метафору як домінанту мовної картини світу (Г. Юрчак) [7]. Наталія Цісар аналізує формування медичних термінів-метафор, їхню лексико-семантичну основу та механізми вторинної номінації. Пояснює, що основою виникнення метафори є зовнішня схожість, подібність функції та зовнішня і функційна схожість одночасно порівнюваних об'єктів. Найчастіше базою для утворення медичних термінів-метафор стають загальноновживані слова певних лексико-семантичних класів, науковці їх нараховують 11:

- 1) назви предметів побуту;
- 2) назви знарядь праці та їх частин або елементів;
- 3) назви будівель, приміщень, споруд та їх елементів;
- 4) назви вмістищ;
- 5) назви форм рельєфу;
- 6) назви рослин, плодів та їх частин;
- 7) назви тварин та частин тваринних організмів;
- 8) назви осіб за професією або діяльністю;
- 9) назви одягу, взуття та їх елементів;
- 10) назви прикрас та їх елементів;
- 11) назви природних явищ [5, 66-67].

Мета статті – проаналізувати функціонування метафор у медичній термінології та дослідити їхню роль у процесі формування нових медичних понять.

Викладення основного матеріалу. До побутових метафор належать найменування, в основу яких покладено порівняння з предметами побуту й оточення людини. Зазначений тип метафоризації досить продуктивний. Побутові метафори ґрунтуються на таких таксонах: приміщення і його елементи (судинна стінка, купол діафрагми, стінка аневризми, рух стулок, серцева камера, відділ серця

тощо); предмети побуту (кровоносна судина, фіброзні кільця, мітральний клапан, клінічна картина, маркер аритмії тощо); одяг і його деталі (сорочка серця, кисетний шов, синусний вузол тощо). Метафори такого типу переважно ґрунтуються на порівнянні, наприклад, із деревом: листок перикарда, гілка аорти, легеневий стовп [1, 86]. Метафори скеровують повсякденну діяльність людини, упорядковують сприйняту нею реальність та способи її поведінки у світі. Понятійна система відіграє центральну роль у визначенні повсякденної реальності [3, 116].

Загальноновживане слово «сумка» має значення «виріб із шкіри, тканини і т. ін., що має форму торбинки, футляра з ручками і служить для перенесення чого-небудь» [4, Т. 9, 837].

У медичному термінологічному словнику зафіксоване таке значення слова сумка – це «замкнута порожнина або оболонка в організмі, що виконує захисну, опорну або секреторну функцію; наприклад, суглобова сумка» [2, Т. 2, 512]. Підставою для виникнення терміна стало початкове значення загальноновживаного слова, перенесення відбулося за зовнішньою подібністю – форма сумки та функція зберігання чи захисту вмісту.

Загальноновживане слово «гребінь» має значення «плоска або вигнута кісточка чи металевий виріб із зубцями, що використовується для розчісування волосся або для інших цілей» [4, Т. 2, 493]. У медичному термінологічному словнику зафіксоване таке значення слова гребінь «виступаюча частина або структура органу, що нагадує форму гребеня, наприклад, клубовий гребінь – виступ на клубовій кістці, до якого прикріплюються м'язи» [2, Т. 1, 76]. Підставою для виникнення медичного терміна стало перенесення значення загальноновживаного слова, де форма гребеня з зубцями була асоційована з виступами або рельєфними структурами органів, що мають певну функцію, наприклад, прикріплення м'язів, м'язове волокно, вісцеральна гілка тощо.

Загальноновживане слово «раковина» має значення «твердий, зовнішній оболонковий утвір, що захищає тіло деяких тварин, зокрема молюсків» [4, Т. 2, 489]. У медичному термінологічному словнику зафіксоване таке значення слова «раковина»: «виступаюча частина або структура органу, що нагадує форму раковини, наприклад, вушна раковина – зовнішня частина вуха, що має форму спірально загорнутої оболонки» [2, Т. 1, 67]. Підставою для виникнення медичного терміна стало перенесення значення загальноновживаного слова, де форма раковини, що є оболонкою або захисною структурою, асоціювалася з виступами чи вигинами органів, що виконують специфічну функцію. У випадку з вушною раковиною, її форма сприяє збільшенню чутливості органу до звукових хвиль і виконанню акустичної функції.

Загальноновживане слово «яблуко» має значення «плід яблуні, круглий або овальний, зазвичай червоного, зеленого або жовтого кольору» [4, Т. 2, 493]. У медичному термінологічному словнику зафіксоване таке значення слова «яблуко»: «округла або овальна структура органу, що нагадує форму яблука, наприклад, очне яблуко – основна частина ока, що має сферичну форму» [2, Т. 1, 112]. Підставою для

виникнення медичного терміна стало перенесення значення загальноновживаного слова, де форма яблука, як округлого або овального плоду, асоціювалася з формою органу, в даному випадку – ока, яке має подібну сферичну форму. Очне яблуко виконує важливу функцію у сприйнятті зору, і його форма допомагає у фокусуванні світлових променів на сітківці.

Загальноновживане слово «корінь» має значення «частина рослини, що росте під землею, забезпечує рослину водою та поживними речовинами, а також кріпить її до ґрунту» [4, Т. 2, 484]. У медичному термінологічному словнику зафіксоване таке значення слова «корінь»: «частина органу, що нагадує форму кореня рослини, наприклад, корінь зуба – частина зуба, яка вростає в кістку, забезпечуючи його закріплення» [2, Т. 1, 121]. Підставою для виникнення медичного терміна стало перенесення значення загальноновживаного слова, де корінь рослини асоціюється з частиною, що забезпечує стабільність і закріплення, на анатомічну структуру, яка виконує подібну функцію. Корінь зуба, як і корінь рослини, відповідає за закріплення зуба в кістці, що дозволяє йому виконувати свою основну функцію – пережовування їжі.

Загальноновживане слово «пояс» має значення «предмет одягу у вигляді смужки матеріалу або шкіри, який носять навколо талії, щоб утримувати одяг або прикрасити фігуру» [4, Т. 2, 589]. У медичному термінологічному словнику зафіксоване таке значення слова «пояс»: «сукупність кісток та суглобів, що утворюють зв'язок між частинами тіла, наприклад, пояс верхніх кінцівок – система кісток, що з'єднують верхні кінцівки з тулубом, включаючи ключицю та лопатку» [2, Т. 1, 512]. Підставою для виникнення медичного терміна стало перенесення значення загальноновживаного слова, де пояс асоціюється з обмеженням або утриманням, на анатомічну структуру, що виконує роль «зв'язувального» елементу між верхніми кінцівками і тулубом. Пояс верхніх кінцівок, як і пояс у загальному розумінні, виконує функцію підтримки та з'єднання частин організму, забезпечуючи рухливість і стабільність верхніх кінцівок.

Загальноновживане слово «тканина» має значення «матеріал, що складається з волокон або ниток, переплетених між собою» [4, Т. 9, 679]. У медичному термінологічному словнику зафіксоване таке значення слова «тканина»: «сукупність клітин і міжклітинної речовини, які утворюють структури органів і виконують певні функції, наприклад, сполучна тканина, епітеліальна тканина» [2, Т. 2, 640]. Підставою для виникнення медичного терміна стало перенесення значення загальноновживаного слова, де тканина асоціюється з матеріалом, що утворює основу або структуру, на біологічні структури, які виконують певні функції в організмі. Як і тканина в загальному розумінні, що складається з окремих волокон, біологічна тканина об'єднує клітини, що працюють разом для досягнення конкретної мети, наприклад, забезпечення захисту, підтримки або транспорту. Тканини в організмі відповідають за функціонування органів і систем, а їхня структура дозволяє виконувати важливі біологічні функції.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідження метафор у медичній термінології показало, що метафоричні процеси мають значний вплив на формування нових медичних понять і термінів, спрощуючи сприйняття складних, абстрактних або невидимих явищ у медицині. Метафори, основані на порівняннях з побутовими предметами, природними об'єктами та явищами, служать потужним інструментом для створення зрозумілих і доступних термінів. Вони дозволяють не лише полегшити комунікацію між медичними працівниками та пацієнтами, але й спрощують процес засвоєння медичних знань. Система метафор в медичних термінах дозволяє враховувати новітні наукові відкриття та етапи розвитку медицини, що сприяє удосконаленню професійної взаємодії та розвитку медичної термінології.

Особливо важливою є роль метафор у покращанні доступності медичних знань, адже вони сприяють кращому розумінню складних медичних процесів навіть серед широкої аудиторії. Вивчення лексико-семантичних класів метафор, таких як назви побутових предметів, частини рослин, тварин, одягу та природних явищ, підтверджує їхню ефективність як інструментів номінації і створення нових понять в медичній сфері.

У майбутньому варто зосередитись на розширеному вивченні метафор у медичній термінології, зокрема на аналізі їхнього впливу на процеси медичної комунікації, а також на вивченні регіональних та культурних особливостей використання метафор у медицині. Окрім того, перспективними є дослідження метафоричних моделей у медичних текстах, медичних підручниках та наукових статтях, що дозволить зрозуміти, як метафори можуть змінюватися в залежності від розвитку медицини як науки та потреб пацієнтів. Вивчення процесу перекладу медичних термінів між різними мовами також відкриває нові можливості для досліджень, оскільки метафоричні моделі можуть суттєво варіюватись у різних мовах і культурах.

Література

1. Ключко Т. В., Ісаєва В. І. Метафоризація в медичній термінології. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31. (70). № 1. Ч. 2. С.84-88.
2. Петрух Л., Головка І. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 томах. Львів: Львівський національний університет імені Данила Галицького; 2012-2016.
3. Пуш О. М., Гасюк Н. В. Специфіка метафоричних термінів у медичній термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2021. № 48. Т. 3. С.115-118.
4. Словник української мови: в 11 томах. К. 1970-1980. URL: <https://sum.in.ua/> (дата звернення: 30.11.2024).
5. Цісар Н. Метафора в медичній терміносистемі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2005. № 538. с. 63–67.
6. Юрчак Г. М. Жанрово-стильова своєрідність романістики Юрія Косача : дис. ... канд. філол. наук. 10.01.01 «Українська література». ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2018. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yurchak_Halyna/Zhanrovostylova_svoieridnist_romanistyky_Yurii_Kosacha.pdf (дата звернення: 30.11.2024).
7. Юрчак Г. М., Музика Т. Є. Особливості національно-мовної картини світу в романі «Сузір'я лебедя» Юрія Косача. *Науковий вісник Міжнародного*

Світлана Колотіліна,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти 2 року навчання
історико-філологічного факультету
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Науковий керівник: к.пед.н., доц. О. А. Кучерява

ТВОРЧІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО

Анотація: У статті проаналізовано сучасні методи навчання фразеології на уроках української мови в ЗЗСО, зокрема проілюстровано творчі методи, спрямовані на збагачення й активізацію словникового запасу учнів фразеологічними одиницями, формування ключових компетентностей засобами фразеології.

Ключові слова: методи навчання фразеології, творчі методи, урок української мови.

Abstract: The article is devoted to the problem of using modern approaches to studying phraseology in Ukrainian language lessons in general secondary education institutions. A concise characterization of creative methods aimed at enriching and activating students' vocabulary with idioms, as well as developing key competence through phraseology, is provided.

Keywords: modern approaches to studying phraseology, creative methods, Ukrainian language lesson.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах впровадження освітньої реформи «Нова українська школа» актуальним постає питання формування в учнів ключових компетентностей. На уроках обов'язково потрібно приділяти увагу розвитку творчих здібностей учнів, тому що креативність є однією з основних компетентностей, яка необхідна для успішної самореалізації в обставинах швидкозмінного життя.

У центрі започаткованого дослідження – уроки української мови, які повинні забезпечувати не лише засвоєння теоретичних знань, але й розвиток мовленнєвих умінь і навичок. Зокрема вивчення фразеологічних одиниць збагачує мовлення учнів, робить його більш виразним та емоційним. Крім того, фразеологія як дзеркало, в якому відбилися культурні й історичні особливості народу, його ментальність та світогляд. Систематична робота з фразеологічним матеріалом на уроках мови також є ефективним засобом розвитку ключових компетентностей учнів. Однак викладання фразеології традиційними методами не завжди приносить бажані результати. Тому актуальним і перспективним напрямом роботи є використання творчих методів на уроках української мови.

Наукове видання

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06-07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Збірник тез доповідей

Рецензенти:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Технічний секретар – Тетяна Євтушина

Формат 60х90/16.

УМ.-ДРУК. АРК. 6